

Державний університет телекомунікацій

ІННОВАЦІЙНО-КЛАСТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЛЕКЦІЙ

Укладач: к.е.н., доцент кафедри
менеджменту
Сорока А.М.

Київ-2016

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРА

**Підготувала:
к. е. н. Сорока А.М.**

План

1. Економічна сутність кластер.
2. Основні мотиваційні чинники створення кластерів.
3. Процес створення кластера.
4. Принципи організації виробничих кластерів в Україні.

1. Економічна сутність кластер.

Кластер – це групи взаємопов'язаних, географічно-сконцентрованих підприємств, задіяних в підвищенні рівня економічного розвитку регіону та підвищенню конкурентоспроможності продукції, збільшення прибутковості за рахунок мінімізації стримувальних та обмежувальних факторів.

Кооперація – це процес добровільного об'єднання зусиль і ресурсів суб'єктів, зацікавлених у досягненні певних соціально-економічних результатів, які можна отримати або швидше, або ефективніше за допомогою групових дій.

Ознаки, що характеризують відмінність однієї моделі від іншої:

1) Кооперативи створюються на добровільній основі за рахунок об'єднаних коштів своїх членів із метою спільного ведення господарської діяльності для задоволення своїх фінансових, соціальних і культурних потреб.

2) Діяльність членів кластера спрямована на виробництво продукту під єдиним товарним знаком, усі учасники пов'язані одним технологічним ланцюгом та реалізацією.

2. Основні мотиваційні чинники створення кластерів.

Чинники, які сприяють їх організації на конкретній території:

- 1) близькість до ринків;
- 2) наявність спеціалізованої робочої сили;
- 3) наявність постачальників капіталу й устаткування;
- 4) наявність специфічних природних ресурсів;
- 5) наявність підприємств, орієнтованих на підвищення продуктивності за рахунок збільшення масштабів виробництва;
- 6) наявність ефективної інфраструктури, існуюча підприємницька інфраструктура;
- 7) спільна науково-дослідна, частково управлінська основа.

Чинники у фінансово-економічному плані:

- 1) участь на добровільних засадах;
- 2) поширення нових технологій та інновацій;
- 3) високий ступінь довіри, «внутрішнє узгодження»;
- 4) зростання ефективності використання зовнішніх інвестицій;
- 5) зниження вартості операцій – трансакційних (накладних) витрат;
- 6) відносно швидке забезпечення стабільного росту бюджетних відрахувань;
- 7) спрощення процедур контролю за наданням податкових пільг, а також розподілом отримуваного прибутку;
- 8) злагодженість розвитку групи підприємств, що входять у єдину територіальну структуру, а також відповідної інфраструктури;
- 9) отримання більшого ефекту в порівнянні з окремими галузями й секторами промисловості від фінансових інструментів, застосовуваних державою.

Прямі вигоди утворення кластерів:

- 1) доступ до експертів;
- 2) доступ до інформації щодо різних аспектів діяльності (матеріальні ресурси, оптовики, стандарти, експортні вимоги тощо);
- 3) доступ до капіталовкладень для поліпшення продуктивності та конкурентоспроможності фірм;
- 4) можливість спільних закупівель та продаж, що зменшує ціни на сировину;
- 5) доступ до юридичних консультацій щодо реєстрації торговельних марок.

3. Процес створення кластера

Для успіху кластера важливим аспектом є найпильніша увага до організації процесу його побудови. З цією метою необхідно розглянути ті принципи і пройти ті етапи, які описані нижче.

Суб'єкти формування кластерів:

- 1) Визначення одного чи кількох підприємців (підприємств) і розгляд усіх підприємств та організацій, які перебувають вище або нижче в одному ланцюгу;
- 2) Визначення на горизонтальному рівні тих виробництв, що використовують канали збуту або випускають додаткову (супутню) продукцію;
- 3) Визначення організацій, які підтримуватимуть кластер наданням спеціальних знань і технологій, інформації капіталу, інфраструктури, а також організації, що обслуговують суб'єктів кластера;
- 4) Аналіз тих державних організацій і відомств, які мають істотний вплив на суб'єктів кластера;
- 5) Установлення меж кластера.

В останньому етапі - встановлення меж кластера, то тут необхідне творче рішення, яке має ґрунтуватися на знанні найважливіших зв'язків і доповнень за межами галузей, певних виробництв та організацій. Ці межі повинні охоплювати всіх підприємців галузі, певних виробництв, організації та інших учасників, між якими існують вертикальні, горизонтальні або інституційні зв'язки.

Процес створення кластера повинен складатися:

- 1. Формування ініціативної групи** полягає в об'єднанні достатньої кількості виробників та інших суб'єктів, які погоджуються з ідеєю створення кластера та приймають рішення щодо подальших дій.
- 2. Розробка проекту**
  - потреби членів майбутнього кластера та їх можливості для цього;
  - ринкові умови;
  - доцільність формування кластера на певній території;
  - джерела формування матеріальної бази.

3. Заснування координаційного центру кластера та визначення кола суб'єктів кластера.

4. Початок діяльності кластера. Зареєструвавши координаційний центр, кластер існує лише де-юре, бо треба почати й розвинути його економічну діяльність, обов'язково треба розробити Правила внутрішньої господарської діяльності кластера (якщо це не було зроблено раніше), а також бізнес-план.

4. Принципи організації виробничих кластерів в Україні.

1. За статусом
2. За організаційною формою
3. За базою членства
4. За формою управління
5. За відносинами власності
6. За клієнтською базою

У соціальному плані кластер

надає гарантії економічного самозахисту від різноманітних посередників, гарантії фінансової підтримки, соціальне забезпечення членів кластера, забезпечення умов самореалізації.

В економічному плані кластер – це створення умов для зростання ринкової кон'юнктури, конкуренції серед товаровиробників, посилення процесу спеціалізації та поділу праці між фірмами, одноосібними виробниками, зменшення вартості одиниці продукції за рахунок спільної діяльності з використанням власних активів (власних приміщень, обладнання і т. п.) та скорочення вартості одиниці технічної послуги, представленої членам кластера, підвищення конкурентоздатності власної продукції членів кластера та економічне зростання регіону в цілому

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. В чому полягає економічна сутність кластера? Дайте визначення кластера.
2. Які Ви знаєте основні мотиваційні чинники створення кластерів?
3. Які є передумови утворення кластерів?
4. Які Ви знаєте переваги утворення кластерів у фінансово-економічному плані?
5. В чому полягають прямі вигоди утворення кластерів?
6. Як виглядає процес створення кластера?
7. Які є принципи організації виробничих кластерів в Україні?

Тема 2. ФОРМУВАННЯ ІНІЦІАТИВНОЇ ГРУПИ

План:

2.1. Ознаки ініціативної групи.

2.2. Процес створення ініціативної групи.

2.1. Ознаки ініціативної групи.

Кожний виробник (науковець, чиновник та ін.) повинен мати однакову проблему з іншими товаровиробниками, яку вони спробують вирішити спільними зусиллями. Наприклад, усі виробляють однакову продукцію (ліжник чи вироби з дерева) і мають труднощі з її реалізацією.

Питання про мінімальне число учасників ініціативної групи безпосередньо пов'язане з іншим: скільки членів (суб'єктів) повинен мати кластер на початку своєї діяльності? Відповідь на це питання залежатиме від типу кластера, про що йтиметься.

Ініціативна група повинна мати достатню кількість учасників, бо інакше їй не вдасться залучити необхідну кількість нових членів у процесі створення кластера

Необхідно брати до уваги і той факт, що деякі учасники ініціативної групи можуть відмовитись від створення кластера. Якщо Ви вважаєте, що кластер повинен мати хоча б 10 членів, а ваша ініціативна група нараховує 5 учасників, то існує ризик, що ініціативна група зменшиться до надто малої кількості осіб, які не зможуть залучити достатньої кількості майбутніх членів для організації кластера.

Якщо Ви плануєте, що кластер матиме спочатку 50 членів, Вам потрібно буде організувати ініціативну групу з 15 чи 20 чоловік, які залучать інших учасників у період створення кластера.

Учасники ініціативної групи повинні мати необхідний рівень зацікавленості або мотивації.

2.2. Процес створення ініціативної групи.

Щоб створити ініціативну групу потрібно залучити інших учасників. Для цього необхідно обговорити цю ідею з іншими виробниками з Вашого села чи району, пояснити їм, що таке кластер, які переваги вони матимуть у результаті його створення. Діалог із членами – це ключ до успіху кластера, і це також важливо для того, щоб почати процес його побудови.

Після того, як визначені можливі учасники ініціативної групи, потрібно організувати зустрічі та почати розробку проекту, визначити можливі напрями діяльності та проаналізувати, чи всі учасники зацікавлені в даному проекті. На цьому етапі буде корисною підтримка консультативного центру. Консультант зможе надати додаткову інформацію про кластерні механізми та принципи діяльності, про досвід інших кластерів та ініціативних груп в Україні, про засоби реалізації проекту створення кластера.

Як тільки ідея про створення кластера сформуувалась, дуже важливим є закріплення згоди учасників та прийняття рішення щодо втілення її в життя.

Ця згода та рішення приймаються на зборах і є свого роду констатацією факту створення ініціативної групи.

Протокол включає:

1. Підтвердження прагнення учасників. Кластер узагалі базується на взятті на себе членами певних зобов'язань, а отже, це їх перше зобов'язання: разом і організовано проводити роботу на наступних етапах процесу створення кластера до отримання кінцевих результатів, якими б вони не були – негативними чи позитивними.

2. Більш-менш точне визначення проекту (вид діяльності членів (суб'єктів) кластера), а також строки для реалізації процесу створення. Визначення терміну конкретизації проекту є дуже важливим для планування та організації роботи й підтримки зацікавлення людей.

3. Порядок роботи та організація ініціативної групи. Наприклад, якщо ініціативна група є численною (більше 6–7 чоловік), необхідно призначити робочу групу, учасники якої за дорученням усіх членів ініціативної групи організовуватимуть роботу на подальших етапах створення кластера

Протокол про наміри завершує етап формування ініціативної групи, яка надалі стане основою координаційного центру кластера.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які Ви знаєте етапи процесу побудови кластера?
2. Як сформувати ініціативну групу створення кластера?
3. Як розробити проект кластера?
4. Які Ви знаєте ознаки вдалої ініціативної групи створення кластера?
5. В чому полягає процес створення ініціативної групи створення кластера?
6. Що таке Протокол про наміри (створення кластера)? В чому полягає його суть та якою є його структура?

Тема 3. ЕТАП РОЗРОБКИ ПРОЕКТУ

План:

3.1. Визначення цілей і напрямів діяльності проекту

3.2. Матеріальна база координаційного центру кластера.

3.3. Оцінка фінансових потреб.

3.4. Оцінка ринку.

3.5. Члени (суб'єкти) кластера, їх потреби та обов'язки.

3.6. Послідовність розробки проекту.

3.1. Визначення цілей і напрямів діяльності проекту.

На етапі формування ініціативної групи ідея про майбутній кластер приблизно визначилась. Настав час визначити її чіткіше і, вірогідно, вона буде значно відрізнятися від початкового бачення.

Ця функція покладається на ініціативну групу, яка повинна ефективно організувати роботу. Якщо ініціативна група складається з багатьох осіб, необхідно обрати організаційний комітет, який відповідатиме за проведення роботи

Ця робота матиме два основні напрями:

1. Збір необхідної інформації, зокрема про можливі канали збуту, приміщення, які суб'єкти кластера розраховують отримати, характеристики та ціни на сировину, матеріали, обладнання.

2. Робота з потенційними засновниками: визначення їх потреб, намірів щодо участі в діяльності кластера та можливості щодо внесення часток на утримання координаційного центру кластера. Потрібно буде також переконати їх, підвищити зацікавленість та пояснити кластерні принципи.

3.2. Матеріальна база

координаційного центру кластера.

Для того щоб реалізувати заплановану діяльність, координаційному центру кластера та його членам потрібна певна матеріальна база

3.4. Оцінка ринку.

Мета кластера з реалізації полягає в максимальному підвищенні доходу його членів-клієнтів, який вони отримуватимуть від свого виробництва.

Навіть за наявності такої ідеї ініціативній групі необхідно зробити техніко-економічне обґрунтування, і результат такого аналізу може відрізнитися від вихідних очікувань.

Обраний варіант вплине на всю концепцію кластера: необхідна матеріальна база, кошти, мінімальна кількість членів або рівень зобов'язань щодо ведення діяльності будуть різними

3.5. Члени (суб'єкти) кластера, їх потреби та обов'язки.

Оскільки кластер – це організація, яка утворюється членами, питання, пов'язані з членством, є найважливішими. І дійсно, при створенні ініціативної групи майбутня кількість членів уже відома, принаймні для початку діяльності

1. КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ.

Кількість членів, яка необхідна для початку діяльності кластера, є питанням економічного та соціального характеру.

2. ГЕОГРАФІЧНА РОЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ ЧЛЕНІВ.

Якщо члени кластера перебувають на дуже великій відстані один від одного, це зменшить економічну ефективність

3. УЧАСТЬ ЧЛЕНІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРА.

У кластері члени беруть на себе зобов'язання щодо участі в економічній діяльності. Дуже важливо уважно обговорити це питання в рамках ініціативної групи та досягти угоди щодо правил, які потрібно встановити

4. ОБСЯГ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО ВЕДЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРА.

У кластері, який функціонує на ринку (займається виробництвом, реалізацією та/або постачанням сировини, матеріалів, засобів виробництва), механізм такий.

5. ЧЛЕНСЬКІ ВНЕСКИ.

Після оцінки фінансових потреб, про що йшлося раніше, визначення списку майна, яке члени можуть використати в кластерній діяльності, можливо визначити необхідний обсяг членського капіталу, а також ту його частину, яку треба внести в кластер на початку його функціонування (вступні внески).

3.6. Послідовність розробки проекту.

Усі компоненти кластерного проекту, які ми обговорили, взаємопов'язані. При розробці кластерного проекту дуже часто необхідно переглянути певні аспекти, стосовно яких Ви вже прийняли рішення.

1) передбачити грошові витрати на перші місяці для того, щоб визначити потреби в обіговому капіталі;

2) орієнтовано оцінити мінімальний обсяг участі членів в економічній діяльності кластера, що дозволить кластеру відшкодувати свої витрати (точка беззбитковості);

3) приблизно оцінити собівартість послуг (визначити приблизну ціну, яку члени кластера можуть отримати за свою продукцію – готову і проміжну за етапами технологічного процесу), залежно від очікуваного обсягу діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Опишіть етап розробки проекту. Визначте цілі і напрями діяльності проекту створення кластера.
2. Як формується матеріальна база координаційного центру кластера?
3. Як оцінити фінансові потреби створення кластера?
4. Як оцінити ринок функціонування кластера

Дякую за увагу!

